

Listek.

II.

Gospod urednik! Že davno sem vedel, da ste pameten in prebrisan človek, a poslednji dokaz o tem imam v rokah šele od 21. grudna 1901, ko sem pregledal 36. št. „Učit. Tovariša“. Prosim, besedo pregledal sem podčrtal, ker lista zares nisem prečital. Kako neki in zakaj? Za to ni vsaki kmečki želodec. Cele štiri strani samih rubrik in v rubrikah sami dokazi, koliko bolje se godi tovarišem po drugih pokrajinah nego nam v preljubi Kranjski, kjer še zmerom in zaman čakamo, da se uresniči Prešernov obet: Vremena Kranjcem bodo se zjasnila. Hudiča! — Ali se ne pravi to, kazati gladnemu človeku polne skledе najboljših jedil, ki se pa pri njih košatijo drugi, in baš začetkom počitnic in za božične praznike! Zares, okusnejših skomin nam niste mogli napraviti. Samo, žal, da ni to za prazen želodec. Jaz na pr. sem to stvar prebavil komaj in z vso silo do konca božičnih praznikov, ker sem tisto nesrečno številko „U. T.“ slučajno založil z vabili na zaostalo naročbo raznih listov, s plačilnimi nalogi, z opomini iz c. kr. davkarskega urada (n. b. „davkarije“ ne bo menda bolje, ker nikdo ne mara take norčije, prismodarije, sitnarije . . .) Z novoletno številko sem pa pričakoval in ne zaman drugačnih skomin.

Torej le naprej, gosp. urednik! S časoma nas naučite s skominami še imenitno — stradati.

Sedaj, ko mi je odleglo, moram začeti z aktuvelnejšimi stvarmi. Da ne boste rekli, da v naši dolini ne napredujemo, četudi je najnovejša novica, da mora pri nas vsaki učitelj imeti živce kakor konopne vrvi, želodec kakor konj in čevlje iz — hudičeve kože, naj začnem s slov. univerzo, za katero bi bil naš spoštovani prijatelj Šusteršič v drž. zbornici kmalu prvi — tepen. Hm! Mučeništvo se včasih dobro plačuje že na tem svetu. Slovenska univerza! Meni to zvoní kakor anakronizem. Za letošnje zasedanje je stvar sicer srečno zaspala, pa je tudi pokazala, da nevzdravno spi ogromno število občin po Slovenskem. Jaz pa — oprostite, da sem takoj v prvem letošnjem listku tako oblasten in mi ne zadošča niti običajni plurale majestatis — torej: jaz pa sem stvar, to je slovensko univerzo videl v svojem proroškem duhu — videl že dognano, dovršeno . . . ne sicer v beli Ljubljani, marveč — nikjer. Pomagal sem si s sledečim argumentom, ki se je še vsikdar obnesel izborno: ob vsakem perečem vprašanju se drži vsaka previdna vlada, ki ji je na tem, da ostane, za plašč onih, ki imajo večino ali pa moč ali inteligenco, prav gotovo pa onih, ki nedvomno zmagajo, torej majoritete in ne faktučne potrebe po izobrazbi hrepenečega naroda. In ta vladna lastnost ni prazna; vrló se je obnesla že velikokrat in se bo še, saj to je, lepo prosim, začetek politične modrosti. Zato pa le upajte slov. univerze vi vsi, ki ste in ki niste še prosili zanjo. Upanje je Slovencu že marsikdaj pokazalo figo in vlada tudi, pa mu jo bo še; zato pa le upajmo, vstrajno upajmo, to je idealno in za vse — po ceni . . .

Kako nas ljubijo „visoko gori“, je zanesljivo znamenje že n. pr. — vsak pošten pripovedovalec mora vedeti, kdaj se rabi n. pr. — pri šol. knjigah iz c. kr. zaloge. Gospod urednik! Vi tam doli ob Ljubljani, kjer ima Črnagojev France žabo za poštni pečat, ste gotovo že videli, da so nemške šol. knjige vezane popolnoma v platno, jaz sem videl italijanske v Gorici, v Trstu in doma vezane popolnoma v

platno, a Slovence so napravili doslej platnen samo — hrbet. Altroche minderwertig! — —

Če se gre tu za čisti dohodek, bi ga moralo biti pri 600.000 Lahih vsaj nekaj manj nego pri 1½ milijonu Slovencev. In zastonj nismo upali, da novi ravnatelj Šuklje ne zravna te ravnopravnosti (!).

Pa da ni univerza utopija, ko smo komaj pri platnem hrbtu; seveda smo potrebni tega in onega, ali politika ne pozna večje potrebe od lastne koristi.

V ti zadevi so naši pobožni kmetiči še praktičnejši. Ko je v neki občini prečital slavnemu puščetemu odboru tajnik prošnjo za slovensko vseučilišče, so sklenili, glasno puhaje c. kr. duhan, da naj se le ustanovi taka šola, „če nič ne košta . . .“

S tem sva pa, g. urednik, zaradi univerze srečno v kraju. Lotiti se morava še prvega mučenika za njo, namreč velecenjenega zastopnika „kurje pete“, kakor golče rodoljubni Pivčani, ki pa slučajno niso marali voliti Šusteršiča v drž. zbor. Mož mora biti že potem zares Slovence, ker nima sreče. Ko je oni dan v dež. zbornici pretakal bridke solze, kako pristransko gospodari dež. odbor s prvim klerikalcem na čelu in so mu od vseh strani letele psovke na kosmata ušesa, da bi jih ne spravil mirno — niti poslednji vaški učitelj, se je ponosno bil na prsi: Narod je za mano; nekdo je pa pristavil na galeriji: Pa še kako daleč za vami! — Meni je takoj prišla na misel rečenica, kaj je pravilneje: Tirolec je prvi za bikom ali: bik je prvi za Tirolcem — glede razumnosti.

Za bodoče se nam obeča v dež. zbornici — obstrukcija morda celo namestu zvišanja kvinkvenij . . . Takega darila, gosp. urednik, za novo leto pa ne privoščim niti Vašim član-karjem, rečetarjem I., II. in III. . . vrste in ne vsi dobri plačani gardi okolo Vašega lista; samo, ko mi bo še kdo oponašal „galgenhumor“, kakor zadnjič, mu pošepetam na uho, počem je v III. plačilnem razredu — kofe. Dotlej pa in do prve sitnosti Vas prav lepo pozdravlja

Nadoslav.

Dopisi.

Štajersko.

„Lehrerbund“ in mi. (Dalje). Kaj pa je hotel štajerski učitelj se svojo notico? Je li morebiti grajal tovariše, ker so se v Gradcu posvetovali z nemškimi tovariši o stanovskih rečeh? Mislim, da ne. Prerešetanje stavljenih vprašanj je temveč pokazalo, da boli štajerskega učitelja le to, da naši zastopniki v Gradcu niso dovolj jasno nastopili kot slovenski učitelji, boli ga, da se nekateri bolj ogrevajo za nemški, kot za slovenski list.

On je očitno na stališču, da nam mora vselej in povsod narod prvi biti in da ne smemo, tudi le na videz ne, ničesar podpirati, kar bi moglo narodu škodovati. Po njegovem mnenju bi bili morali slovenski učitelji pojasniti poslancu Seitzu in njegovim somišljenikom, da je njegov program za nas nemogoč, dokler se ne izvede v celi državi in v polnem obsegu narodna enakopravnost.

Čemu neki? Vprvo pač želi, da bi si slovenski učitelji povsod osvetlili lice, da bi se povsod kazali trdne, jeklene in bistrourne može, ki umejo izvrševati svojo nalogo povsod.

Slovenski učitelji bi naj bili značajneži, ki odkrito kažejo, da ne prodajo svojega narodnega prepričanja za lastni gmotni poboljšek. — Nadalje gotovo tudi želi, da bi slovenski narod ne mogel nikdar dvomiti o značajnosti svojega učiteljstva.

Mlad stan smo še, mnogo in mogočnih sovražnikov imamo, obrekovalec se nam tudi ne manjka, moramo torej pač previdni biti, če si hočemo vzdržati in pomnožiti ugled in vpliv med narodom. Že večkrat se je s prstom kazalo na nas kot narodne mlačneže in to ravno vsled zveze z nemškimi tovariši. Ko bi mi nastopili v Gradeu vselej kot odločni Slovenci in bi tirjali za nas pravice, ki nam po našem številu pristojajo, bilo bi tako sumničenje pač brez vsake zaslombe in bi se samo osmešilo.

Znano je menda tudi Štajerskemu učitelju, kako nejasne pojme imajo o nas štajerskih Slovenceh naši nemški tovariši in drugi sodeželani, ki kar vejeti ne morejo, da so na Štajerskem tudi šole se slovenskim učenim jezikom. Tega tudi mnogi drugi važni činitelji ne vedo, kakor nam pričajo razne na ogled poslane nemške učne knjige. Bi li ne kazalo malo poropotati, da nas povsod ne prezrejo?

In končno bilo bi tudi dobro pokazati socijalnim demokratom, da Slovani nasprotujemo brezdomovinstvu, ker se ne damo od močnejših sosedov pozobati. Socijalni demokrati bi potem morebiti vendar tudi tupatam podpirali v državnem zboru naše težnje. Bi nam li to škodilo?

A navzlic vsem tem vzrokom se pri shodu v Gradeu ni naglašal narodnostni moment. In zakaj ne? So li bili naši odposlanci sami narodni mlačneži? Gotovo ne, saj je večina njih že opetovano požrtvovalno pokazala svoj narodni čut in je njihova narodna zavest vzvišena nad vsak dvom.

Ta opustitev je le posledica pri „Lehrerbundu“ že od nekdanj tradicijonalne navade, da se tam Slovenci nikdar ne silimo v ospredje, da razven tih odbornikov ne tirjamo ničesar za sebe, temveč mirno sedimo in pritrjujemo, sicer pa molčimo.

Tupatam zaskeli nas sicer kaka beseda; sosed pogleda soseda, ta zmaja z rameni in zopet je mir. Vse to pa ni toliko naša krivda, kakor pa znak naše gmotne bede.

Nemci so ustanovili „Lehrerbund“ ter so povabili tudi nas. Pristopili smo, ker je bilo to samo učiteljsko društvo. Bili smo mu vselej zvesti člani ter smo ga pošteno podpirali. Le leta 1883. smo zavreli, ko je takratno društveno glasilo „Pädagogische Zeitschrift“ prineslo članek „Tiefer gehängt und festgenagelt“. Takrat so izstopila vsa slovenska društva. — Ko nas je čez nekaj let društveno vodstvo zagotovilo, da njega ne zadeva nikaka krivda in da nas bo v bodoče strogo varovalo pred vsako žalitvijo, pristopilo je zopet društvo za društvom z bolj ali manj ostro izjavo. In zdaj so zopet vsa slovenska društva člani „Lehrerbunda“. K združenju nas je pa najbolj tiralo gmotno vprašanje.

Če smo hoteli svoje gmotno stanje izboljšati, morali smo biti združeni. Nikdo pač ne more tajiti, da si je pridobil „Lehrerb.“ v tem oziru obilnih zaslug. — Nemških tovarišev je več, oni živijo navadno v ugodnejših razmerah nego mi, oni imajo večjo zaslombo med narodom in pri oblastnijah ter se morejo vsled tega tudi veliko prosteje gibati. Oni so prevzeli vodstvo „Lehrerbunda“, oni so sprožili in razpravljali potrebna vprašanja, oni so sestavljali peticije, vodili deputacije itd., mi pa smo jih le občudovali in se učili od njih.

Razcepljeni v majhna okrajna društva, razmotrivali smo doma stavljen vprašanja, stavljen le z obmejenega lokalnega stališča, nikdar se pa nismo povzpeli do tega, da bi vsi slovensko-štajerski učiteji nastopili pri „Lehrerbundu“ kot jedina, organizovana stranka z določenim programom. Nikdar nismo tirjali zase n. pr. mesta podpredsednikovega, nikdar ne kacega važnejšega odborniškega mesta, nikdar nismo skušali dobiti si tretjino odborniških mest itd. A tudi nikdar nismo nastopili se samostalnim predlogi in referati. Da bi skušali našemu jeziku pridobiti kakšno veljavo pri razpravah, o tem še govoriti nočem, saj je bilo dovolj, če so se le naša imena pravilno pisala.

Stvari sami tudi to ni bilo toliko v škodo, ker so bili nemški tovariši res jako delavni in bistroumni ter so društvo izvrstno vodili. Le slovenski učitelj si ni osvetlil lica pri svojih nemških tovariših, ki so dobro poznali svojo duševno premoč. Oni nas niso upoštevali kot istovredne in jednakopravne člane, temveč le kot neljub privesek, kojega se ne morejo iznebiti, ali pa kot revčeke, kojim je tudi treba pomagati. Kakor povsod, bile so pa tudi tukaj častne izjeme.

Ko se je pa narodnostno vprašanje vedno bolj poostrilo in se je narodni boj strastno vnel na vsej črti, počilo je tudi v „Lehrerbundu“. Oglasila se je močna stranka, ki ni hotela delovati, temveč je zahtevala ločitev po narodnosti. Razni govorniki, posebno pa Seitz in Tändler z Dunaja so se vneli za strogo učiteljsko društvo ter so pripomogli, da je iz „Lehrerbunda“ izstopila skoraj polovica Nemcev, Slovenci smo pa ostali v njem. Je li bilo to pametno, ne vem; a to vem, da Nemci svoj bratski razkol močno obžalujejo ter da smatrajo nemški „Lehrerbundovci“ kot našo posebno dolžnost, da vztrajamo v društvu in ga podpiramo, ker se je izvršil razkol radi nas.

In ta zavist tlači menda tudi naše zastopnike, da si sedaj ne upajo odločno nastopiti kot Slovenci, ker bi utegnili s tem društvo pokopati.

A „Lehrerbund“ danes ni več, kar je bil. Nekdanj mogočno društvo je danes Nemcem le v posmeh, Slovincem pa v spodtiko. Odločilni nemški tovariši so v svojem „Verbandu“, v „Lehrerbundu“ pa vztrajajo le takozvani „Jungovci“ in oni, ki ne ljubijo sprememb. Lehrerbundu manjka danes prave življenske moči; njegovo glasilo nima sotrudnikov in ne dovolj naročnikov, nikdo ga ne upošteva.

Moti se pa, kdor misli, da bo „Lehrerbund“ v svoji sedanjosti oz. nekdanji obliki prišel kedaj zopet do prave moči in veljave. Nemci se v svojem „Verbandu“ predobro počutijo, narodnostni boj pa še tudi ne bo kmalu izginil. Sami sebi toraj škodujemo, ako vzdržujemo društvo, ki nima prave bodočnosti. Lahko pa tudi obsedimo med dvema stoloma, ako si Nemci preko nas podajo roke.

Premislimo trezno vse to in storimo vsaj jedenkrat samostalen korak. Osnujmo že vendar „Zvezo slovensko-štajerskih učiteljev in učiteljic“, porazgovorimo se skupno, kako nam je v skupnih zadevah postopati; določimo, kaj nam je od „Lehrerbunda“ tirjati in kaj nam more dati.

Če se združimo mi v „Zvezo“, Nemci pa v svoj „Verband“, našla se bo gotovo tudi oblika, da bomo lahko vsi štajerski učitelji v potrebi skupno nastopili, skupno svoj glas pozdignili.

Med seboj pa širimo stanovsko zavest, likajmo narod, likajmo duševne sponse, ki ga vežejo, da bo z nami verno klical: „Le naprej, le naprej, nikdar nazaj!“*)

Branimir.

Dunaj.

Poročilo o trinajstem občnem zboru podpornega društva za slov. visokošolce na Dunaji. Letošnji občni zbor tega društva se je odlikoval s tem, da je bil izredno dobro obiskan. To dokazuje, koliko važnosti pripisujejo na Dunaji bivajoči Slovenci temu društvu. Po pozdravu g. predsednika Pukla poročala sta g. tajnik dr. Vidic in blagajnik dr. Seschun o delovanju društva v minolem letu. Dr. Vidic je povdarjal, da je društvo napredovalo, da je podpiralo več revnih dijakov kot druga leta, da se je pomnožila glavnica, v tem pa je nazadovalo, da je prejelo manj podpor kakor preteklo leto, glavnica pa se je izvanredno pomnožila. Pristopil je društvu kot ustanovnik znani slovenski tržaški mecen gosp. Fran Kalister s 5000 K z izrecnim določilom, da se ta svota naloži kot glavica, ter da se porabijo vsako leto samo obresti. Slavní deželni zbor kranjski je tudi letos društvu daroval 400 kron!

Kot ustanovnik je pristopil društvu tudi g. Janez Mlakar, hišni posestnik na Dunaji s 100 K, obroke za društveno glavnico (ustanovnino) pa so plačali g. dvorni svetnik in drž. poslanec g. dr. M. Ploj, cesarski svetnik Ivan Murnik in g. nadrevident Ivan Luzer. Med nabiraleci se je posebno odlikoval g. drž. poslanec Viljem Pfeifer, ki že 10. leto nabira darove za društvo. Za društvo sta tudi nabirala g. drž. poslanec Ivan Plantan in g. dr. Edvard Volčič, c. kr. sodni tajnik v Novem mestu. Število slov. posojilnic, ki so društvu poslale letos darila, se je pomnožilo, na čelu teh stoji hranilno in posojilno društvo v Ptaju z 1350 K. Odbor je prodal 3 delnice „Narodnega doma“ v Novem mestu „Glasbeni Matiči“ istotam za primerno ugodno kupnino. Iz poročila g. blagajnika dr. Seschuna je povzeti: društvena glavnica se je letos pomnožila za 5180 K, tako da znaša letos 16836 K 44 v, razpoložne glavnice je leta 1900 ostalo 2188 K 76 v. Prispevki rednih udov, podpornikov in dobrotnikov so to leto znašali 3867 K 19 v, obresti pa 720 K 90 v, vrnjene podpore 70 K, skupaj znaša razpoložna glavnica 6846 K 75 v. Iz te svote so se pokrili stroški: a) podpore 4363 K, b) upravni stroški 205 6 v, c) pristojbine in provizije poštne hranilnice skupaj 4575 K 81 v, tako da je ostalo razpoložne glavnice 2268 K 99 v. Društveno premoženje znaša ob sklepu letnega računa 19105 K 43 v. Podpirancev je bilo 77 in sicer: 38 juristov, 21 filozofov, 8 medicincev, 4 tehniki, 1 akademični slikar, 2 agronoma, 1 slušatelj eksportne akademije, 1 tehnolog. Po deželah je bilo iz Kranjske 48, iz Štajerske 18, iz Primorja 8, iz Koroške 3. V imenu preglednikov poroča g. sodni nadsvetnik Bogdan Trnovce, da so gg. pregledovalci spise in društveno blagajno našli v vzornem redu. Za izvanredni trud izreče zbor društvu blagajniku g. dr. Seschunu enoglasno zahvalo. Predsednik g. Pukl poroča o enoglasnem odborovem sklepu, da se g. Fran Kalister za velikodušno daritev, in

*) Dolžnost vsakega učitelja je, da vedno in povsod — pa le ob pravem času in na pravem mestu — neguje svojo narodnost. Tudi v učit. društvih bodimo narodni, ne smemo pa žaliti tovarišev druge narodnosti. Glavni namen in naloga učiteljskih društev je, potezati se za izboljšanje učiteljskega gnotnega stanja in pri tem moramo pa biti edini in složni učitelji in učiteljice vseh narodnosti v deželi. Le v edinosti in slogi je moč!

Uredništvo.

g. drž. poslanec Viljem Pfeifer za to, da že deseto leto nabira darila za društvo, imenujeta častnima udoma. To bodi zasluženima možema v trajno zahvalo društva in podpirancev, drugim pa v posnemanje.

Zbor je temu predlogu navdušeno pritrtil. Posebno zahvalo je izrekel zbor slovenskemu časnikarstvu, osobito: „Slovenskemu Narodu“, „Slovenca“, „Edinosti“, „Novicam“, „Dolenjskim Novicam“, „Domovini“, „Südsteirische Presse“, „Soči“, „Gorici“, „Ljubljanskemu Zvonu“ it. dr. Tem je pripisovati, da s svojimioticami o društvu mnogo pripomorejo, da zanimanje in darežljivost pri obilnih narodnih davkih ni ngasnila.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

„Jubilejska samopomoč“. Ta mesec razposlalo se bode vsem članom poštne položnice, da vplačajo 2 kroni in 6 vinarjev kot letnino za l. 1902. Hkrati dobé vsi člani tudi novopotrjena pravila, kakor so bila sprejeta na izvanrednem občnem zboru o Binkoštih 1901. l. na Bledu.

Vse tovariše opozarjamo, da nabirajo udov za „Jubilejsko samopomoč“; pristop je po novih pravilih olajšan in plačilo je itak prav neznatno.

Kjer je več članov v enem kraju, lahko skupno na eno položnico denar vložite.

Studenec-Ig pri Ljubljani, dne 1. svečana 1902.

Franc Ks. Trošt, t. č. predsednik.

Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani je imelo dne 28. grudnia m. l. svoj sedmi redni letni občni zbor. Ker je bil društveni predsednik, c. kr. okrajni šolski nadzornik g. ravnatelj A. Žumer zadržan, vdeležiti se zborovanja, ga je nadomestoval I. podpredsednik, g. naduč. Fr. Gabršek. Prvi je dobil besedo društveni tajnik g. Juraj Režek. Ker bomo to vestno sestavljeno poročilo priobčili v celoti, zato ne govorimo o njem. Iz blagajnikovega poročila (poročevalec g. J. Dimnik) smo posneli, da je društvu prirastlo v minolem letu 1470-73 K. Vse društveno premoženje pa znaša 14341-83 K. Toliko za zdaj o tem zborovanju. Natančneje bo poročal g. tajnik.

Deželno „Slovensko učiteljsko društvo“ je zborovalo dne 28. grudnia m. l. Društveni predsednik gosp. Juraj Režek, vse prisotne prav toplo pozdravi ter dá besedo g. tajniku J. Furlanu in za tem pa društvu blagajniku g. nadučitelju Fr. Črnagoju. O predsednikovem nagovoru, tajnikovem in blagajnikovem poročilu nam bo poročal natančneje g. tajnik. K zborovanju so poslala vsa kranjska okrajna učiteljska društva svoje zastopnike. Predvsem se je razgovarjalo največ o tem, kaj vse naj ukrene društvo v izboljšanje učiteljskih plač. Važen je tudi predlog — ki je bil vsprejet enoglasno — da naj društveni odbor vse potrebno ukrene, da se nastavijo na novomeški deški ljudski šoli izprašani in usposobljeni učitelji. Društveni predsednik vzame predlog radostno na znanje ter obljubi, da bode odbor ta res opravičeni predlog vzel čim preje v pretres.

Štajersko

Slovenjebistriško učiteljsko društvo je imelo svoje prvo letošnje zborovanje 9. dne meseca januarja v Slov. Bistrici. — Ob precej dobrem obisku pozdravi g. predsednik Jos. Sabati prisotnike, se spomni tudi z gorkimi besedami umrlega c. kr. namestniškega svetovalca g. Franca Kankowskega, mariborskega okr. glavarja ter pozove, da se zborovalci v znak sožalja na izgubi svojega šefa vzdignejo raz sedeže. — Nadalje pove, da se je od društvenega načelnikstva odposlala prošnja za vseučilišče v Ljubljani; ta korak se odobri. Mej dopisi se zasliši vabilo za razširjanje brošurice